

เทศน์อบรมคณะวัดโพธิสมภรณ์ ณ วัดป่าบ้านตาด
 เมื่อวันที่ ๑๙ กรกฎาคม พุทธศักราช ๒๕๓๘
แผนปฏิบัติงานของพระพุทธเจ้า

หลงตาแก่ล่งทุกวัน ๆ ความเป็นห่วงโลกเป็นห่วงมากขึ้นทุกวัน เป็นห่วงจริง ๆ ไม่ได้พูดเล่น ๆ พูดถอดออกมาจากหัวใจมาพูด ความคิดความอ่านไตร่ตรองความรู้ ความเห็นถอดออกมาจากหัวใจทั้งนั้นออกมาพูด ให้บรรดาพี่น้องลูกหลานชาวพุทธทั้งหลายของเราได้ทราบถึงเรื่องโลกกับธรรมว่าต่างกันอย่างไร โลกนี้เอารัตเอาเปรียบธรรมมากที่สุด ถ้ามี ๕% โลกจะถึง ๙๕% คนคนหนึ่งหัวใจคิดเรื่องโลกเรื่องสงสารเรื่องความต่ำช้าเลวทราม ๙๕% จะคิดทางแง่ศีลแง่ธรรมเพียง ๕% เพราะฉะนั้นจึงไม่ทันกัน วิ่งต้อย ๆ ตามกิเลส วิ่งต้อย ๆ ตามความโลภ วิ่งต้อย ๆ ตามความโกรธ วิ่งต้อย ๆ ตามราคะตัณหา วิ่งอยู่ทั่วโลกดินแดนแล้วโลกจะไม่ร้อนได้ยังงี้ก็สิ่งเหล่านี้คือไฟ ราคาคุติ โทสาคุติ โมหาคุติ นี่คือไฟคือไฟเผาไหม้โลกมาตั้งแต่เดิมแต่กาลไหน ๆ มา โลกไม่รู้เข็ดหลาบ โลกไม่รู้จักเจ็บปวดแสบร้อนเข้าถึงใจ และไม่สนใจคิดด้วยความทุกข์ความทรมานเหล่านี้เป็นสาเหตุมาจากอะไร โลกเราถึงได้งุ่มง่ามตัวมเตี้ยม่วนวายอยู่

ไปที่ไหนก็ไปเราอย่าตื่นแดดตื่นลมตื่นดินฟ้าอากาศ ตื่นประเทศชาติบ้านนั้นเมืองนี้ ให้เราดูหัวใจของคนแต่ละคน ๆ กองไฟเหล่านี้เผาอยู่ในหัวใจทั้งนั้น แล้วจะหาความเจริญสงบร่มเย็นมาจากไหน ให้พากันไปประจันดับ ราคาคุติ โทสาคุติ โมหาคุติ นี่ให้สงบ อยู่น้อยพออยู่พอเป็นพอไป นี่พูดถึงเรื่องความเฒ่าแก่ชราเทศน์ไม่ได้ทำให้เป็นห่วงเป็นใย โลกมากขึ้นโดยลำดับ แทนที่จะมาเป็นห่วงเป็นใยเจ้าของกลับไม่เป็นห่วงนะ นี่บอกจริง ๆ ว่าเราไม่เป็นห่วงเจ้าของเลย ฟังซินะ ไม่เป็นห่วงเจ้าของเลยแต่เป็นห่วงโลกมากที่สุด จวนตัวเข้าไปเท่าไรยังเป็นห่วงโลกมากที่สุดเจ้าของไม่สนใจ พอตื่นขึ้นมาคิดปั๊บนี่คิดถึงเรื่องโลก ความเดือดร้อนของโลกมากน้อยเพียงไรนี่คิดแล้ว ๆ ควรจะสงเคราะห์ทางใด ๆ มากน้อยคิดแล้ว ๆ ส่วนเจ้าของเป็นยังงี้ไม่คิด วันนี้สุขภาพของเราเป็นยังงี้จะไม่ตายแล้วหรือหลงตาบวนี้ไม่คิด หลวงตาบวเป็นยังงี้ไม่เคยสนใจเลย สนใจแต่โลกสงสารว่าเป็นอยู่กันอย่างไร

เพราะฉะนั้นท่านทั้งหลายขอให้สร้างความคิด ตามหลักธรรมของพระพุทธเจ้าที่ทรงสั่งสอนไว้ให้พอในหัวใจเถิด จะเป็นความพออยู่ในหัวใจและหมดห่วงหมดใยทุกสิ่งทุกอย่างภายในหัวใจนั้นแล นั่นละตัวหัวใจอยู่ที่หัวใจ ไม่มีอะไรหัวใจเดือดร้อนวุ่นวายยิ่งกว่าหัวใจ มหาเศรษฐีก็เถอะหัวใจเดือดร้อนเป็นทุกตะเข้ญใจด้วยกันทั้งนั้น หากความสุขภายในจิตใจไม่มีเรียกว่าทุกตะเข้ญใจตั้งแต่มหาเศรษฐีลงมา ถ้าไม่มีธรรมภายในจิตใจเสีย

อย่างเดียวกันนั้นหาความชุ่มเย็นไม่ได้มนุษย์เรา อย่าอวดดีว่าใครมั่งมีศรีสุข ใครมียศถาบรรดาศักดิ์สูงต่ำอย่างนั้นอย่างนี้ อย่ามาอวดลมอวดแล้งกัน อันนี้ให้กิเลสหัวเราะเปล่า ๆ ไม่เกิดประโยชน์อะไร ให้ดูตัวกิเลสตัวพาเหือดร้อนตัวพายุ้งเหยิงวุ่นวายอยู่ทุกวัน ๆ นี้ซิ

ความโลภพาคนให้ตีเมื่อไร โลภเท่าไรหิวมาก ได้เท่าไรยิ่งหิวยิ่งจะเป็นจะตายเพราะความหิวโหย ได้มากเท่าไรแทนที่จะสงบเย็นลงในความโลภนั้น กลับเป็นเชื้อไฟเสริมไฟให้มากขึ้น ๆ เป็นอย่างนั้น ไม่ได้อย่างใจก็โกรธเคียดแค้นฆ่ากัน มีแต่ออกมาจากราคะตัณหาที่สำคัญมากนะ ตัวนี้ตัวรุนแรง ให้พากันสงบอารมณ์เกี่ยวกับสิ่งที่จะมาเสริมไฟมีมากนะในบ้านหนึ่ง ๆ แม้ทุกตะเข้ใจอยู่ในภูเขามองไปเห็นเสาเทวทัตแล้ว เสาเทวทัตนั้นแหละคือเสาเสริมไฟ อยู่ที่ไหนมีหมดเวลานี้ นี่เครื่องเสริมไฟ ไฟราคะเป็นสำคัญมากที่สุดเลย เห็นเขามีอยากมีเห็นเขาได้อยากได้ เห็นเขาเป็นอยากเป็น ตัดต้นกระวนกระวายเป็นตายเท่ากัน อันนี้ละเป็นเครื่องเสริมไฟ

ถ้าเราสงบเหล่านี้ให้อยู่ในความพอประมาณไม่ได้ก็หาความสุขไม่ได้ ในครอบครัวหนึ่ง ๆ แดกร้าวกันสามภรรยา หาใหม่เรื่อยซิ เมียก็หาผ้าใหม่ ผัวก็หาเมียใหม่ไปเรื่อย หาไม่พอ สุนัขหน้าเดือน ๙ เดือน ๑๐ สู้ไม่ได้นะ สุนัขหน้าเดือน ๙ เดือน ๑๐ นี้เขายังมีพอเขาจะ เช่น มีตัวเมียตัวหนึ่งตัวผู้สี่ตัวทำตัววิ่งตามกัน เขาก็พอไปของเขา ของเรานี้ผู้ชายคนหนึ่งอยากได้เมีย ๒๐-๓๐ คน ร้อยคนพันคน นี่ละเอาความจริงมาพูด กิเลสมันเป็นไปไม่ได้ทำไมเราพูดธรรมดาพูดไม่ได้ อุบายวิธีการของกิเลสหลอกลวงต้มตุ๋นโลกทำไมมันทำได้ อย่างที่ว่ามานี้ ธรรมดาจะตามแก้ตามถอดตามถอนกันตามไม่ได้ ก็แสดงว่าศาสนานี้จะหมดแล้วจากหัวใจโลกจะไม่มีอะไรเหลือแล้ว เพราะไม่ยอมรับความจริงกัน

พูดตามกิเลสไม่ได้แก้ตามกิเลสไม่ได้ ทว่าพูดสกปรกโสภณ กิเลสตัวสกปรกโสภณที่มันทำหน้าที่อยู่บนหัวใจคนให้เดือดร้อนวุ่นวายทำไมไม่คิดกับมันบ้างว่ามันสกปรกแค่ไหน เราไม่ได้คิด มีแต่ดั้นเป็นบ้ากับมัน เวลาธรรมดาจะเข้าตามแก้ตามถอดตามถอนจุดลากกันกลับคืนมาสู่สภาพเดิม กลับเป็นไปแล้วว่าธรรมะนี้หยาบโลน ธรรมะนี้สกปรกโสภณ นั้นเห็นไหมเราเป็นเครื่องมือของกิเลสในตัวนั้นเสร็จเรียบร้อยแล้วเราไม่รู้ตัวเลย กิเลสเอาเป็นเครื่องมือแล้ว ต่อไปธรรมะจะไม่มีเหลือนะ คือไม่ยอมรับความจริงจะยอมรับแต่ของปลอม ถ้าเป็นเรื่องของกิเลสขนาดไหนปลอมเพียงไรเอาทั้งนั้น ๆ เป็นตายไม่ว่า ถ้าเรื่องธรรมะนี้หาว่าเป็นข้านอกนาลานอกสุม่นอกแหไปแล้วเป็นของไม่จำเป็น สิ่งจำเป็นก็คือกิเลส ๆ เสียอย่างเดียวกันนั้น มันถึงเดือดร้อนโลกเรา

ให้พากันพยายามดูหัวใจเจ้าของบ้าง แล้วให้ระงับดับมันให้อยู่พอประมาณ ผัวก็ให้มีผัวเดียว เมียมีเมียเดียว อย่าไปยุ่งเหยิงวุ่นวาย ท่านว่า อับปิจฉตา ความมักน้อย บุคคล

สำคัญเสียด้วยนะพูดว่า ธรรมะที่ไปสอนประชาชนเรื่องอัปปีจจตานี้ไม่สมควร ผมเห็นในหนังสือพิมพ์ผมสลดสังเวชยิ่งเลย ถ้าไม่เข้าใจศาสนาประกาศความโง่ของเจ้าของออกมาทำไม เป็นผู้ใหญ่เสียด้วยนะ อัปปีจจตา แปลว่ายังไงแปลไม่ได้เอาออกมาพูดทำไม อัปปีจจตา ความมกน้อย มกน้อยในอะไรสำหรับฆราวาสไม่มีเทอจึงต้องสอนแต่พระ มกน้อยในฆราวาสก็คือผิวเดียวเมียวเดียวนั่นเอง เดียวนี้มกมาก มหิจจตา ซิเต็มบ้านเต็มเมือง อยู่เวลานี้เป็นมหิจจตา เป็นหมาเดือน ๙ เดือน ๑๒ ไป นอกจาก มหิจจตา ไปแล้วนี้ เรายังไม่รู้หรือว่าฆราวาสได้ข้ามธรรมะข้อนี้ไปมากมายเพียงไร ยิ่งกว่าพระเสียอีก ทำไมจะเอาธรรมะข้อนี้มาเทศน์สอนพระอย่างเดียว ไม่สมควร ต้องสอนหมด สิ่งเหล่านี้เต็มไปดาราตาศเต็มบ้านเต็มเมือง ฆราวาสจึงมากกว่าพระเสียอีก

อัปปีจจตา ความมกน้อย มีผิวเดียวเมียวเดียวเท่านั้นไม่ทะเลาะกันนะ เวลานี้ทะเลาะกันเพราะความระแวงแคลงใจทุกสิ่งทุกอย่าง อย่างน้อยระแวงแคลงใจ มากกว่านั้นทะเลาะกันเพราะเห็นกับตาจับได้คาหนังคาเขานี้ มันเป็นอย่างนั้น นี้ละกิเลสหน้าด้านอย่างนี้ ให้อู่ว่ากิเลสหน้าด้าน กิเลสมันหน้าด้านแล้วเราก็บอกว่ากิเลสหน้าด้าน มันไม่ได้ผิด บอกว่ากิเลสหน้าด้านตามความจริงของมัน ความจริงมันหน้าด้านจริง ๆ ไม่ละอายใครแหละ หิริโอตตปะปะไม่มี ถ้ากิเลสตัวเหล่านี้ได้เข้าสิงในหัวใจใดแล้วมันเป็นบ้าไปตาม ๆ กันหมด

วันนี้เห็นพี่น้องทั้งหลายพระเถรลูกหลานมาเราก็เลยพูดธรรมะให้ฟังบ้างพอเข้าอกเข้าใจ จะได้นำไปเป็นข้อคิด เราจะไม่ได้ตื่นลมตื่นแล้งของโลกของสงสารที่กิเลสวาดภาพหลอกลวงไปมากมายนักหนา จนลืมนึกลืมตัวเกินไป เวลาไหน ๆ มีแต่เรื่องของกิเลสวาดภาพทั้งนั้นหลอก เราก็ตื่นลมตื่นแล้งไปกับมัน

วันนี้ท่านหลวงปู่เจ้าคุณธรรมบัณฑิต นำคณะพระเถรตลอดศรัทธาญาติโยมทั้งหลายมาเคารพนับถือกันเป็นที่ระลึกประจำปีเสร็จสิ้นลงไปแล้ว และต่อจากนั้นก็จะมีสัมโมทณียกถาพอเป็นเครื่องระลึกถึงกันในคราวที่มานี้ แก่บรรดาท่านทั้งหลายเพียงเล็กน้อย เพราะทุกวันนี้เทศน์ไม่ไหวแล้วไม่เหมือนแต่ก่อน เหน็ดเหนื่อยเมื่อยล้า เทศน์ก็หลงหน้าหลงหลัง ตั้งนโมจบไม่เป็น เลยไม่ได้เทศน์มีแต่ตั้ง นโม ทั้งวัน ต่อไปนี้เป็นอย่างนั้น

พวกเราที่มีความกลมกลืนเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันนี้ เพราะอำนาจแห่งศาสนธรรมของพระพุทธเจ้าเป็นเครื่องปกคลุมเอาไว้ให้เป็นเนื้อหนึ่งอันเดียวกัน เพราะมนุษย์นี้มีความฉลาดกว่าสัตว์ มีความคิดโน้ต่าง ๆ มาก ส่วนมากมักจะเป็นทางเสียหายต่อกัน เมื่อมีศาสนาอันเป็นธรรมชาติที่ร่มเย็นเป็นเครื่องปกคลุมแล้ว พวกเราทั้งหลายน้อมประพฤติกปฏิบัติตามนั้น จิตใจก็กลมกลืนลงสู่ทางที่ดี มีความเชื่อความเลื่อมใสต่อศาสนา มองเห็น

กันก็ถนัดตาถนัดใจ ถนัดทุกสิ่งทุกอย่าง ไม่ระแคะระคายซึ่งกันและกัน เพราะเป็นความตายใจกันจากศาสนาซึ่งเป็นธรรมชาติที่แน่นอนแล้ว

นี่พวกเราทั้งหลายนับถือพระพุทธศาสนา คำว่าศาสนานั้นหมายความว่าอย่างไร ถ้าเราแปลตามศัพท์ก็แปลว่าคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า เป็นกิริยาที่ท่านชี้บอกแนวทางออกมาจากพระทัยที่เป็นธรรมทั้งแท่งอันบริสุทธิ์แล้วภายในพระทัยของพระองค์ ธรรมนั้นเมื่อไม่แสดงกิริยาก็ไม่เกี่ยวข้องกับใคร ใครก็ไม่รู้เรื่องราววิเศษวิโสประการใด จึงต้องนำกิริยาแห่งธรรมออกมา ท่านเรียกว่าศาสนธรรม คือ คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้ามาชี้แจงแสดงบอก คือ เป็นแบบแปลนแผนผัง อันนี้เป็นกิริยาที่แสดงออก ธรรมแท้ที่อยู่ที่พระทัยสัมผัสได้ทั้งใจ

ผู้ทรงธรรมแท้คือพระอรหันต์ท่านพระพุทธเจ้าท่านนี้ทรงธรรมแท้ ใจกับธรรมเป็นอันเดียวกัน ท่านนำจากธรรมชาติอันนั้นแลมาเป็นกิริยาแสดงออกมาว่าเป็นศาสนธรรม เป็นแบบแปลนแผนผังให้พวกเราทั้งหลายได้ดำเนินตามแบบแปลนแผนผังนี้ อย่างน้อยเป็นคนดี มากกว่านั้นก็มีความสงบสุขร่มเย็นจนกระทั่งถึงเป็นผู้ทรงอรรถทรงธรรมภายในจิตใจ กลายเป็นอันเดียวกันระหว่างธรรมกับใจ นี้ก็เพราะคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า

การแนะนำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ทรงชี้แจงแสดงบอกตามความเป็นจริง เป็นศาสนาในหลักธรรมชาติ ไม่หาอะไรมาเพิ่มมาเติม บาบมีบุญมีนรกมีสวรรค์มีพรหมโลกมีนิพพานมี นี่ล้วนแล้วแต่เป็นสิ่งที่เคยมีมาตั้งแต่อดีตตั้งแต่กาลไหน ๆ พระพุทธเจ้าพระองค์ใดมาตรัสรู้ก็ตรัสรู้สิ่งเหล่านี้แล และสิ่งที่ฝังอยู่ในจิตใจซึ่งไปเกี่ยวข้องกับสิ่งเหล่านี้ก็คือบาปคือบุญ พระองค์ก็ทรงทราบและละได้หมดเสร็จสิ้นทุกประการ แล้วประกาศธรรมสอนโลกเอาไว้เรียกว่าศาสนธรรม ให้โลกทั้งหลายได้เดินตามแนวทางนี้ แล้วก็ถูกตามจุดที่หมายเป็นขั้น ๆ ตอน ๆ ไปโดยลำดับลำดับจนถึงวิมุตติหลุดพ้น เหมือนพระพุทธเจ้าและสาวกทั้งหลายซึ่งหลุดพ้นแล้ว จากแบบแปลนแผนผังอันนี้

นี่เราทั้งหลายถือศาสนาพุทธ ก็ให้มีเครื่องหมายของศาสนาพุทธอยู่ในกายวาจาใจของเรา อย่าให้มีแต่ชื่อแต่นาม เรียนมาได้แต่ชื่อของกิเลส ชื่อของอรรถของธรรม ชื่อนรกชื่อสวรรค์ ชื่อบาปบุญคุณโทษ แต่ตัวของเราเป็นนักสั่งสมบาปกรรมทั้งหลายอย่างนั้นไม่ถูกเราเรียนมาแล้วเราต้องประพฤติปฏิบัติตัว สิ่งใดท่านสอนว่าควรละให้พยายามละสิ่งนั้นด้วยความจงใจ อย่าสักแต่ว่าละ สิ่งใดที่ท่านสอนให้บำเพ็ญก็พึงบำเพ็ญสิ่งนั้นด้วยความเต็มใจด้วยความสนใจ ผลจะปรากฏขึ้นที่ใจของผู้ปฏิบัติมันแล

ศาสนาที่จะเด่นชัดในปวงชนก็เด่นชัดทางภาคปฏิบัติ ไม่ใช่จะเด่นชัดในการศึกษาเล่าเรียนจดจำชื่อเสียงของกิเลสอรรถธรรมมาเท่านั้น อันนี้เป็นความจำ ความจริงแท้จะทรงไว้ที่ใจ เช่น ศิล คำว่าศิลก็คือความปกติดีงามหรือความแน่นอนหนามั่นคงทางด้านจิตใจ ต่อ

ความประพฤติตัวให้เป็นคนดีทางกายวาจาอันแล ท่านเรียกว่าศีล เมื่อเราตั้งใจประพฤติปฏิบัติตัวตามศีลของเราแล้ว ไปที่ไหนเราเองอาจกล้าหาญไม่สะทกสะท้าน จะตายเวลานี้ก็ไม่คิดว่าจะล้มจมเสียหายไปไหน ตายเวลาไหนก็ตายได้ทั้งนั้นคนมีศีลมีธรรมภายในจิตใจนี้ก็เห็นประจักษ์กับใจของเรา

ถ้าพูดถึงเรื่องสมาธิ ท่านแสดงไว้ในตำรับตำรา ชี้บอกเข้ามาที่ใจของเรานี้ว่า สมาธิขั้นนั้นเป็นอย่างนั้น เช่น ขณิกสมาธิเป็นอย่างนั้น อุปจารสมาธิเป็นอย่างนั้น อัปนาสมาธิเป็นอย่างนั้น นี่ท่านชี้เข้ามาที่ใจ จึงเรียกว่าแปลนของธรรม ชี้เข้ามาที่ใจ ใจเป็นผู้จะดำเนินงาน ใจเป็นผู้จะสัมผัสสัมพันธ์กับศีล สมาธิ ปัญญา วิมุตติหลุดพ้นเหล่านี้ จะมีใจเท่านั้นเป็นที่สัมผัสเป็นที่อยู่แห่งธรรมเหล่านี้ เมื่อท่านชี้แจงอย่างนั้นเราก็ไปปฏิบัติตามวิธีการของท่าน ว่าทำสมาธิทำอย่างไร

จิตใจของเราธรรมตามันวอกแวกคลอนแคลน มีแต่กิเลสหมุนไป ๕ ทวีป ๑๐ ทวีป วันหนึ่ง ๆ ไม่มีเวลาหยุดยั้ง มีแต่ความหมุนของกิเลสภายในจิตใจของสัตว์โลก เรานำธรรมไปห้ามล้อมัน เหยียบเบรกห้ามล้อมด้วยบทภาวนาให้จิตสงบร่มเย็น เราจะภาวนาบทใดก็ได้เพื่อความสงบของใจ เช่น พุทโธ ๆ หรืออานาปานสติ กำหนดให้มีสติกำกับรู้อยู่กับธรรมบทนั้น ๆ ภายในจิตใจของเรา ประหนึ่งว่าโลกนี้ไม่มีไม่สนใจคิด คิดเฉพาะ พุทโธ ๆ หรืออานาปานสติเป็นต้นนี้เท่านั้น จิตใจของเราจะค่อยสงบตัวเข้ามา ๆ

เมื่อเรารักษาจิตไม่ให้ส่งออกไปภายนอก ไม่ให้กิเลสผลัดกันออกไปภายนอกให้คิดในแง่ที่เป็นภัยต่อตัวเอง แต่เป็นคุณเป็นประโยชน์แก่กิเลส ไม่ให้คิดไปอย่างนั้น ให้คิดเฉพาะคำว่าพุทโธ ๆ และไม่ต้องสร้างห่อวิมานไว้ในพุทโธ อัมโม สังโฆ นะ คือไม่คิดว่าสวรรค์จะเป็นอย่างนั้น นิพพานจะเป็นอย่างนี้ พรหมโลกเป็นอย่างนั้น นรกเป็นอย่างนี้ เราไม่ต้องคิด ให้จิตอยู่กับคำว่าพุทโธ ๆ โดยเฉพาะเท่านั้น จิตจะค่อยสงบเข้าไป ๆ ความสงบของจิตนั้นเป็นหลักธรรมชาติของตัวเอง เราจะไปบังคับให้สงบไม่ได้ บังคับได้แต่สติที่ทำหน้าที่นี้เรียกว่าบังคับ บังคับไม่ให้สติเคลื่อนไหวไปจากความรู้กับคำบริกรรมที่เกี่ยวข้องกันอยู่นั้น นี้เรียกว่าบังคับ แต่ผลจะปรากฏขึ้นมานั้นเรายังบังคับไม่ได้

เมื่อจิตสงบเข้าไปแล้วจะมีแง่ต่าง ๆ เกิดขึ้นภายในจิตใจของเรา ผู้ปฏิบัติเท่านั้นจะทราบเรื่องราวได้ดี เพราะผู้ปฏิบัติเหมือนกับเราทำตามแบบแปลนแผนผัง เช่น เราจะปลูกบ้านหลังนี้ขนาดเท่าไร ๆ ดูแปลนแล้วก็สร้างตามแปลน ๆ สำเร็จขึ้นมาก็สำเร็จตามแปลนนั้นแล อันนี้แปลนของพระพุทธเจ้าเป็นสวากขาตธรรมตรัสไว้ชอบแล้ว แปลนที่ถูกต้องดีงาม เรามาดำเนินทางด้านสมาธิ จิตสงบเข้าไปใจจะรู้สึกแปลก ๆ ต่าง ๆ เริ่มตั้งแต่สมาธิ ๙๕% จะสงบเรียบไปเป็นลำดับลำดับ ไม่ค่อยล่อแหลมต่ออันตราย แต่ ๕% นั้นเมื่อรวมลงไปแล้วจะมีลักษณะแปลก ๆ มีผาดมีโผนโจนทะยาน รู้สิ่งนั้นรู้สิ่งนี้ โดดขึ้นสวรรค์โดดลง

นรก โดดไปโน้นโดดไปนี่เป็นนิสัยของจิตประเภทนี้ใครจะบังคับไม่ได้ หากเป็นขึ้นในนิสัยของตัวเองใน ๕% นั้น

นั่นท่านเรียกว่าอุปจารสมาธิ คือ อุปะเข้าไป จาระแล้วก็เที่ยว เข้าไปแล้วไม่อยู่กับที่ ถอยออกมานิดหนึ่งแล้วก็ไปเที่ยวรู้นั้นรู้นี้ ที่แรกก็ไม่ค่อยจริง แต่เป็นนิสัยของจิตอย่างนั้น จะรู้จริงในกาลต่อไป เมื่อมีผู้แนะนำและปฏิบัติได้ถูกต้องแล้วจะเป็นผลประโยชน์มากมาย เช่น จะรู้จักวารจิตของคนอื่น จะรู้จักเรื่องราวนรกสวรรค์ จะรู้จักเรื่องราวเปรตผีเทวดา บุรุษ เทวดา จะรู้จักจิตประเภทนี้ จิตประเภทสงบตัวเงียบ ๆ นั้นไม่ค่อยรู้ไม่ค่อยแสดง จะตามแต่เรื่องบาปบุญคุณโทษ ความสงบความฟุ้งซ่านของใจที่เกิดขึ้นกับตัวมากน้อยเท่านั้น ส่วนอาการภายนอกที่จะมาเกี่ยวโยงอย่างนี้ไม่มี แต่ ๕% นั้นมี มีเป็นปัจจุบันมาทุกวันนี้

นักปฏิบัติทั้งหลายท่านรู้ท่านเห็นท่านเป็น แต่ไม่ใช่เป็นฐานะที่จะนำมาพูด ไม่ใช่เป็นเรื่องออกตลาด เป็นเรื่องสมบัติจำเพาะใครจำเพาะมัน ถ้าเป็นพวกเดียวกัน ประพฤติปฏิบัติด้วยกันแล้วก็เล่าสู่กันฟังอย่างละเอียดลออให้ทราบชัดประจักษ์ว่า ผลแห่งธรรมของพระพุทธเจ้านั้นมีมาประจักษ์อยู่จนกระทั่งทุกวันนี้ ให้เห็นประจักษ์ตามแปลนที่ทรงสั่งสอนไว้แล้วนั้นแล นี่เป็นสมาธิประเภทหนึ่งที่ว่านี้ พอรวมลงไปแล้วบางที่เหมือนตกเหวดทกบ่อ ผิงทันทีแล้วหายเงียบ แล้วโผล่ออกมาออกรู้อะไรต่าง ๆ เป็นเปรตเป็นผีเป็นนรกอะไรก็รู้จริงบ้างไม่จริงบ้างที่แรกนะ เพราะเป็นนิสัย จะเข้าสู่ความจริงจนได้นั้นแหละ เมื่อเราฝึกหัดอบรมแล้วที่นี้ค่อยแน่นอนเข้า ๆ ผิดก็เป็นครู ถูกก็เป็นครู เป็นเครื่องสอนตนนั้นแล แล้วมีครูบาอาจารย์ผู้ที่เคยผ่านเคยรู้มาแล้วคอยแนะ ๆ ให้ปฏิบัติอย่างนั้นวิธีนั้น ปฏิบัติอย่างนั้น ๆ แล้วก็ดำเนินไป ค่อยเข้าใจไป ๆ ต่อไปก็เป็นสักขีพยานอยู่ในตัวเอง ผิดถูกรู้ทันที ๆ นี่เป็นนิสัยของ ๕% แห่งนักปฏิบัติภาวนาทั้งหลาย

อันที่ ๓ อับปนาสมาธิ คำว่าอับพานั้นคือความแนบแน่นอยู่ทั้งปกติของใจ อยู่ธรรมดานี้ก็มีความแนบแน่นมั่นคงอยู่เป็นฐานของตัวเองอยู่ตลอด ถึงจะคิดจะปรุงจะแต่งอะไรได้อะไรได้ พุดจาพาก็ได้ ทำหน้าที่การงานอะไรก็ได้ แต่ฐานของจิตไม่ละความแนบแน่นมั่นคงของตน แน่นปឹងเหมือนหิน นี่ท่านเรียกว่าอับปนาสมาธิ เมื่อปล่อยให้หลงก็แนบสนิทปั๊บ ปราศจากความคิดปรุงใด ๆ เงียบไปเลย เหลือแต่ความรู้ที่เด่น เอาเมื่อไรได้ให้หลงเมื่อไรได้ ให้ถอนขึ้นเมื่อไรได้ แม้จะถอนออกมาแล้วไปทำหน้าที่การงาน ฐานของจิตคือความแนบแน่นมั่นคงนั้นจะไม่ละตัวเอง นี่ท่านเรียกว่าอับปนาสมาธิ ในวงปฏิบัติเป็นอย่างนั้น นี่ละธรรมของพระพุทธเจ้าปรากฏผลอยู่อย่างนี้แหละในผู้ปฏิบัติ

เหมือนกับแปลน เราเขียนแปลนขึ้นมาแล้วเราก็สร้างตึกรามบ้านช่องตามแบบแปลนนั้น ก็จะสำเร็จเป็นรูปเป็นร่างขึ้นมา อันนี้เราเรียนมาแล้วได้มากน้อย นี่เป็นแปลนแล้วนี่เรานำมาประกอบให้เป็นผลขึ้นมา การก่อสร้างก็ได้แก่สมาธิภาวนานี้แลเรียกว่าการ

ก่อสร้าง สร้างมรรคสร้างผลสร้างสวรรค์สร้างนิพพาน สร้างตั้งแต่สมาธิสมบัติขึ้นไปถึง ปัญญาสมบัติ วิมุติสมบัติ แล้วก็ขึ้นนิพพานสมบัติ สร้างออกจากรู้แหละ พระพุทธเจ้าทรง สร้างจากนี้จึงนำมาสอนโลก ว่าแผนหรือแบบแปลนอันนี้เป็นแบบแปลนที่ถูกต้องแล้วไม่ ผิดพลาด จึงเรียกว่าสวากขาตธรรม ตรัสไว้ชอบแล้ว เราดำเนินตามนี้

ที่นี้คำว่าสมาธิทั้งสามนี้ ผลปรากฏขึ้นที่ใจของเรา คัมภีร์ท่านชื่อบอกเข้ามาที่ใจ คัมภีร์ ไม่ใช่สมาธิ คัมภีร์ไม่ใช่ศีล คัมภีร์ไม่ใช่ปัญญา คัมภีร์ไม่ใช่วิมุติ คัมภีร์ไม่ใช่นิพพาน เป็น ชื่อของอรรถของธรรมของกิเลสตัณหาต่างหาก แต่สิ่งเหล่านี้อยู่ที่ไหน มาอยู่ที่ใจของเรา เพราะฉะนั้นท่านจึงชี้เข้ามาที่ใจของเรา ให้ดูที่จุดนี้แล้วสมาธิก็ปรากฏ พอสมาธิปรากฏขึ้น แล้วท่านสอนทางด้านปัญญา เราก็ดำเนินตามวิธีการที่ท่านสอน คือจิตมีความสงบแล้วยอม อิมอารมณ์ คำว่าอารมณ์ของจิตได้แก่อะไร ก็ได้แก่สิ่งที่เป็นวิสภาพของจิตนั้นแหละ พอพูด ว่าวิสภาพเรารู้ทันที สงบจากรูป จากเสียง จากกลิ่น จากรส เครื่องสัมผัส อันเป็นวิสภาพทั้งหมดนี้ซึ่งเคยกังวลแล้วสงบไป เหลือแต่ความสงบเย็นใจอยู่ ท่านเรียกว่าจิตเป็นสมาธิจิต สงบ ไม่หวั่นกับอารมณ์สิ่งเหล่านี้มาก่อนกังวล ที่นี้พาดำเนินทางด้านภาวนา

จิตเมื่อไม่มีอะไรมาจุดมาลากไปสู่อารมณ์ที่เป็นข้าศึกแล้ว ก็ยอมตั้งหน้าตั้งตาทำ หน้าที่ พิจารณาแยกธาตุแยกขันธ์สกลกายทั้งหมด ทั้งของเขาของเราตลอดทั่วแดนโลกธาตุ แยกไปตั้งแต่เรื่องอสุภะอสุภัง ทุกข์ อนิจจัง อนตตา ดูด้วยปัญญา บังคับให้ดูให้พินิจ พิจารณา ดังที่ท่านว่า เกสา โลมา นขา ทันตา ตโจ ไม่ใช่ธรรมเล็กน้อย เป็นธรรมที่รื้อภพหรือ ชาติหรือวัฏสงสารออกจากใจด้วยธรรมเหล่านี้ล้วน ๆ ที่เดียว งานอันนี้ไม่จบ พิจารณาทำลาย อันนี้ไม่แตกเป็นผู้ทรงมรรคทรงผลไม่ได้ ต้องเป็นผู้อ่านอันนี้ให้จบ ทำลายอันนี้ให้แตก ภูเขาภูเขา

ภูเขาทั้งลูกเขาเอารถแทรกเตอร์ซัดเข้าไปนี่ไม่กี่ชั่วโมงแตกกระจายไปหมด แต่ภูเขา ภูเขาไม่มีใครสนใจจะทำลาย ไม่มีใครสนใจจะมาพินิจพิจารณา เพราะฉะนั้นภูเขาภูเขาจึง กลายเป็นเรื่องใหญ่โตครอบโลกธาตุ ใครก็ก้าวข้ามไปไม่ได้ ดิตภูเขาภูเขานี้ที่อยู่ทั้งนั้น เพราะฉะนั้นจึงต้องใช้ปัญญาพินิจพิจารณาเรื่องภูเขาภูเขาเราคือร่างสกลกายนี้ หนึ่งห่อกระดูก เทานั้นละดูไป เกสา โลมา นขา ทันตา ตโจ ตโจนี่คือหนังหุ้มแล้วนั้น พอว่า ตโจ เทานั้น ครอบไปหมดทั่วสกลกาย เปิดหนังออกแล้วเป็นอย่างไร มีแต่เนื้อ มีแต่กระดูก ตับไตไส้พุง มีแต่ถึงขยะเต็มไปหมดภายในร่างกายของเรา นี่หรือสัตว์นี้หรือบุคคล นี่หรือหญิงนี้หรือ ชาย รักกันที่ตรงไหน ดิตพันกันที่ตรงไหน รากะตัณหาเกิดขึ้นจากอะไร เกิดขึ้นเพราะ กระดูกนี้หรือ

ถ้ามีแต่กระดูกล้วน ๆ รากะไม่เกิด มีแต่หนังล้วน ๆ รากะไม่เกิด มีแต่เนื้อล้วน ๆ รากะไม่เกิด ตับไตไส้พุงล้วน ๆ รากะไม่เกิด มันเกิดขึ้นจากความเสกสรรปั้นยอของกิเลสที่

เอาหนังมาหุ้มเข้าปีบพันที่แล้วข้างในจะสกปรกขนาดไหนก็ตาม ข้างนอกมีผิวบาง ๆ ห่อไว้ไม่ได้หนาเท่าใบลานเท่านี้เราก็โง่ มนุษย์เราโง่ขนาดไหน หนังบาง ๆ หุ้มห่อเท่านั้นก็เป็นภูเขาภูเขาทั้งลูกขึ้นมาอย่างใหญ่โตไม่มีใครกล้าทำลาย มีแต่ความส่งเสริมเติมต่อให้สวยงามยิ่งขึ้นไป ๆ ด้วยลมด้วยแสงในอารมณ์ของปากแต่ละคน ๆ ที่เป็นอารมณ์ออกมาจากกิเลส นั้นแลจึงไม่ได้ทำลายในสิ่งเหล่านี้ เพราะฉะนั้นท่านจึงสอนให้ทำลาย นี่ละเรียกว่าปัญญา พินิจพิจารณาแยกแยะหลายครั้งหลายหน เทียบกรรมฐานอยู่ในสกลกายของเรานี้ ข้างบนข้างล่างด้านขวางสถานกลางดูให้ตลอดทั่วถึง หลายครั้งหลายหนไม่นับเที่ยว อาความชำนาญเป็นประมาณ

จิตใจเมื่อได้เข้าใจตามสิ่งที่มีอยู่เป็นอยู่ตามหลักความเป็นจริงนี้แล้ว ย่อมจะคลายความกำหนัดยินดี คลายความยึดมั่นถือมั่นออกมาเป็นลำดับลำดับ เห็นชัดเข้าไปตรงไหน ถอนตรงนั้น ๆ นี่ท่านเรียกว่าปัญญา พิจารณาเห็นชัดเจนตามหลักความเป็นจริงแห่งสกลกายนี้ ราคะตัณหาพังเลย เดี่ยวนี้ราคะตัณหาไม่พังเพราะอะไร ราคะตัณหาถึงกำเริบเลิกลาชันขึ้นทุกวัน ๆ ทุกเวลาทั้งเขาทั้งเราเพราะอะไร เพราะต่างคนต่างเสริมกองมูตรกองคู่อให้เป็นทองคำทั้งแห่งขึ้นไปนั่นซี สำคัญว่าเป็นทองคำทั้ง ๆ ที่เป็นกองมูตรกองคู่อก็สำคัญว่าเป็นทองคำทั้งแห่งถึงได้เสริมราคะขึ้นมากมาย พอพิจารณาตามหลักความเป็นจริง เห็นตามความเป็นจริงนี้แล้วไม่ต้องบอกตนเอง อุปาทานความยึดมั่นถือมั่นในสกลกายทั้งของเขาของเรา ราคะตัณหาที่มั่นเอานี้เป็นเรือนรังที่อยู่ที่ทำงานของมันก็พังไปตาม ๆ กัน นี่ท่านเรียกว่าปัญญา นี่เป็นปัญญาขั้นหนึ่ง เมื่อพิจารณาทางด้านปัญญานี้

แต่ว่าการพิจารณาทางด้านปัญญานี้มีขั้นมีตอน ถ้าหากว่าเหน็ดเหนื่อยเมื่อยล้า เพราะการทำงานด้วยปัญญาก็เรียกว่างาน เจตสิกธรรมต้องคิดต้องอ่านไตร่ตรองต่าง ๆ นี้เรียกว่างาน เรียกว่าทำงาน เหน็ดเหนื่อยเมื่อยล้าเข้าพักสมาธิให้สงบเย็นใจสบาย ไม่ต้องคิดต้องอ่านปรุงแต่งอะไรทั้งนั้น อยู่ด้วยความเย็นใจ มีอารมณ์อันเดียวเอกัคคตารมณ์ อยู่ในอารมณ์ของอัปนาสมาธิเรียกว่าเอกัคคตารมณ์ได้ร้อยเปอร์เซ็นต์ในอัปนาสมาธิ คือแน่วอยู่อันเดียวเท่านั้นไม่มีสองกับอันใด มีแต่ความรู้ที่ตั้งอยู่เท่านั้น เข้าไปพักอยู่นั้นเสียพอได้กำลังแล้วถอยออกมาพิจารณาทางด้านปัญญาอีก

เมื่อพิจารณาทางด้านปัญญาเช่นสกลกายมันพังทลายลงไปหมดแล้ว พวกเวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ นี้ปัญญาจะคืบคลานไปตาม ๆ กันเหมือนไฟได้เชื้อ สิ่งเหล่านี้เป็นเชื้อไฟของปัญญาทั้งนั้น กิเลสเป็นเชื้อไฟ สิ่งที่ส่งเสริมให้เกิดกิเลสคือ เกสา โลมา นขา ทนต์ ตา ตาโจ ว่าเขาวาเราว่าสัตว์ว่าบุคคลว่าหญิงว่าชายว่าสวयว่างาม เหล่านี้เป็นเชื้อไฟเป็นเรื่องของกิเลส ไฟคือปัญญานี้จะลุกลามไปไหม้ไป ๆ มุตมอดไปหมดไป ๆ เวทนา สัญญา

สังขาร วิญญาณ ที่ออกมาจากอะไร ออกมาจากกาย ทำลายกายแล้ว รู้เท่ากาย รู้เท่าเวทนา ทางกาย ต่อไปก็รู้เท่าเวทนาทางจิต

เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ ออกมาจากไหน ออกมาจากจิต ๆ ปัญญาตามต่อน เข้าไป ๆ นี่ท่านเรียกว่าแผนงาน การปฏิบัติงานตามหลักธรรมของพระพุทธเจ้าของผู้จะ ทรงมรรคทรงผล ไม่ว่าครั้งพุทธกาลไม่ว่าครั้งไหน ๆ ถ้าเดินตามสวากขาตธรรมนี้แล้วจะเป็นปัจจุบันธรรมด้วยกันทั้งนั้นไม่ว่าครั้งไหน ๆ เพราะกิเลสไม่เคยมีอดีตอนาคต เป็นปัจจุบันล้วน ๆ เป็นอกาลิโกเหมือนกัน เมื่อเราพิจารณาแยกแยะเป็นอรรถเป็นธรรมนี้ ธรรม ก็เป็นอกาลิโกปรากฏขึ้นเด่นชัดภายในจิตใจเห็นสว่างกระจ่างแจ้ง

จิตใจที่ได้ทำลายเพียงกายเท่านั้นแล้วแว้งแว้งไปหมด โลกนี้เหมือนไม่มีความหมาย หมดความอาลัยตายอยากทั้งหมด ก็เป็นเหตุให้ได้ทราบชัดเจนว่า อ้อ เรื่องราคะตัณหา นี้เป็นตัวที่มีฤทธาตัดทานุภาพมาก สร้างทุกสิ่งทุกอย่าง ก่อเหตุก่อเรื่องราวต่าง ๆ ขึ้นจาก ธรรมชาตินี้ทั้งนั้น เมื่อราคะตัณหาได้สิ้นลงไปแล้ว เพราะเรื่อนรังของมันได้แก่กายนี้ ได้ วิพากษ์วิจารณ์กระจัดกระจายทำลายลงไปแหลกหมดแล้วราคะตัณหาไม่มี หมด โลกก็แว้ง ว้างหัวใจก็ว่างสบาย ชั้นนี้ก็เป็นชั้นสบาย นี้เรียกว่าปัญญาชั้นหนึ่ง

ปัญญาชั้นละเอียดลงไปอีกก็คือพิจารณาเวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ แล้วย้อน เข้าไปหาจิตใจ ย้อนออกมาหาเวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ หมดแล้วเรื่องการเกี่ยวกับรูป กับเสียงกับกลิ่นกับรสเครื่องสัมผัสตั้งแต่ร่างกายหมดปัญหาไปถ่ายเดียวเท่านั้น สิ่งเหล่านั้น หมดปัญหาไปตาม ๆ กันหมด กิเลสไม่มีทางหากิน ย้อนเข้ามาภายใน ย่นเข้ามา ๆ สติปัญญาตีต่อนเข้ามาไล่เข้าสู่จิต

เพราะมันไม่มีเครื่องมือ ออกทางตาไปสู่รูป ตาก็หมดปัญหาแล้วจากร่างกายที่ถูก ทำลายแล้วนี้ รูปก็หมดปัญหาแล้วจากร่างกายที่จิตใจทำลายด้วยปัญญาแล้วนี้ เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ ก็มีอยู่ภายในจิตใจ เกิดยิบเย็บ ๆ เกิดดับ ๆ พินิจพิจารณาความ เกิดดับพร้อมของมันก็เป็นไตรลักษณ์ อนิจจัง ทุกขัง อนตตา ถือเอาสาระแก่นสารที่ตรงไหน กายก็พังอย่างนั้น เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ ก็พังแบบนี้ ต่างอันต่างพัง ยึดอะไรเป็นหลักเป็นเกณฑ์ ไล่เข้าไปต่อนเข้าไป สุดท้ายก็เข้าสู่จุดใหญ่

นี่ละวิธีการของการฆ่าอวิชชาฆ่าภพฆ่าชาติข้ามภพข้ามชาติให้ขาดสะบั้นไปจากจิตใจ ข้ามแบบนี้ ด้วยวิธีการพิจารณาภาวนาแบบนี้ ไล่เข้าไปจนกระทั่งถึงจุด จุดใหญ่นั้นละท่าน ว่าอวิชชาปลุกยา สงขาราส สงขารปลุกยา วิญญาณ มันไม่มีทางไปแล้วเข้าสู่อุโมงค์ใหญ่ ได้แก่อจิต สติปัญญาตามต่อนเข้าไปภายในจิตนั้นอีก พังทำลายอวิชชาขาดสะบั้นลงไป นี่ ท่านเรียกว่ามหาสติมหาปัญญาหรือสติปัญญาอัตโนมัติมาตั้งแต่ชั้นกายวิภาค การพิจารณา

ร่างกายโน้นแล้ว เป็นสติปัญญาอัตโนมัติ ออกจากสติปัญญาอัตโนมัติแล้วก็เป็นมหาสติมหาปัญญาเกรียงไกรมาก

กิเลสตัณหาที่เคยเกี้ยวเคยกราดมาแต่ก่อนขาดสะบั้นไปหมด เพราะอำนาจของสติปัญญานี้รุนแรงมาก เช่นเดียวกับกิเลสเคยรุนแรงต่อหัวใจเราที่ไม่เคยได้อบรมธรรมนั้นแล พอเราคิดถึงเรื่องอรรถเรื่องธรรมกิเลสจะทำลายขาดสะบั้นไปทันทีฉันใด ที่นี้เวลาธรรมะสติปัญญาเป็นมหาสติมหาปัญญาแล้ว ก็มีความแก่กล้าสามารถเช่นเดียวกัน กิเลสแยบออกมาเท่านั้นขาดสะบั้นไปหมด ๆ สุดท้าย อวิชชาปุจฉา สงฺขารา ที่ฝังจมอยู่ภายในจิตใจประหนึ่งว่าเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับใจก็ขาดสะบั้นไปตาม ๆ กันหมดไม่มีอะไรเหลือแล้ว นั่นจะเรียกว่าวิมุตติ หรือเรียกว่านิพพาน

เมื่อสิ้นสุดวิมุตติลงไปแล้วท่านไม่สงสัย ผู้ท่านเป็นไม่สงสัย เหมือนกับเรา รับประทานอิมแล้วไม่ถามกัน มีก็ร้อยก็พันรายก็ตามต่างคนต่างรับประทานสัมผัสสัมพันธ์เปรี้ยวหวานมันเค็มอะไรก็รู้ไปตามลำดับกับชีวหาประสาท รู้เข้าไป ๆ จนกระทั่งถึงความอิมหน้าสำราญ ถึงอิมหน้าสำราญเต็มที่แล้วต่างคนต่างหยุดรับประทานกันเอง นี่ก็ฉันนั้นเหมือนกัน เมื่อเข้าถึงขั้นที่รู้จักเห็นจริงในธรรมทั้งหลายแล้ว ประกาศข้างขึ้นมาเป็น สนฺทิฎฐิโก แม้พระพุทธเจ้าจะประทับอยู่ข้างหน้าจะทูลถามพระองค์หาอะไร ก็เป็นธรรมชาติอันเดียวกันไม่เห็นมีอะไรผิดแปลกจากกัน นี่ละท่านเรียกว่า เอหิปสฺสิโก ให้น้อมธรรมะทั้งหลายที่เราเรียนเข้ามาเป็น โอปนยิโก คือเข้ามาพำร้สอนตน

รูป เสียง กลิ่น รส เครื่องสัมผัส ถ้าเรามีปัญญาเขาไม่ใช่จะเป็นข้าศึกต่อเราอย่างเดียว เขายังเป็นหินลับปัญญาด้วย พิจารณาเข้ามา ๆ ย้อนเข้ามาจนกระทั่งถึงจิต อวิชชาก็กลายเป็นหินลับปัญญาเข้าอีก ทำลายอวิชชาเข้าไปอีกจนแหลกแตกกระจายแล้วนั้นแหละวิมุตติ นี่ท่านเรียกว่าผลแห่งการปฏิบัติ ปรียติได้แก่การศึกษาเล่าเรียนเขียนแบบแปลนแผนผังขึ้น ปฏิบัติได้แก่การดำเนินงานปลูกบ้านสร้างเรือนเป็นตึกรามบ้านช่องขึ้นมา แล้วก็สำเร็จรูปเป็นโสดาปัตติมรรค โสดาปัตติผล สกิทาคามรรค สกิทาคาผล อนาคามรรค อนาคาผล อรหัตมรรค อรหัตผล สมบูรณ์แบบเต็มที่ในธรรมที่ท่านทรงแสดงไว้นี้ มาสมบูรณ์เต็มที่ภายในหัวใจของผู้ปฏิบัติเสียเอง จนกระทั่งแทงทะลุอวิชชาขาดสะบั้นจากใจแล้วท่านว่าเป็นปฏิเวธโดยสมบูรณ์ นี่คือแนวทางแห่งศาสนาที่เรียกว่าศาสนธรรมท่านประกาศแปลนเอาไว้ ให้เราทั้งหลายน้อมเข้ามาปฏิบัติตัวของเราเอง

ทุกท่านที่มาอยู่ในที่นี้ต่างคนต่างมีความรู้สึก คือมีจิตใจจะรับทราบธรรมเหล่านี้ด้วยกันให้น้อมเข้าไปปฏิบัติ เพราะสิ่งที่เป็นข้าศึกต่อธรรมทั้งหลายก็คือกิเลสประเภทต่าง ๆ เต็มอยู่ในหัวใจของเราด้วยกันทุกท่าน จงนำไปกำจัดปิดเป่า ฆราวาสก็ให้กำจัดปิดเป่าไปตามแบบตามแถวตามวัยของตนหรือตามเพศของตน พระก็ให้มีหน้าที่ปฏิบัติตาม

หน้าที่ของตน ต่างคนก็ต่างสวยงามสงบเสงี่ยม โลกนี้ก็เจริญรุ่งเรือง ความเจริญรุ่งเรืองของศาสนาคือเจริญรุ่งเรืองที่หัวใจของชาวพุทธเรา เมื่อเจริญที่หัวใจชาวพุทธเราแล้ว กิริยาอาการที่แสดงออกก็เจริญรุ่งเรือง มองเห็นกันก็มีความยิ้มแย้มแจ่มใส ไม่มีความกระด้างกระเดื่องอะไร มีแต่ความสนิทสนมกลมกลืนซึ่งกันและกัน เพราะมีความเย็น มีความสงบใจ สบายใจเป็นเครื่องต้อนรับกัน ไม่มีแต่พินแต่ไฟซึ่งมองเห็นกันแล้วคอยแต่จะกัดจะฉีกกัน

วันนี้ได้แสดงธรรมให้บรรดาพี่น้องลูกหลานทั้งหลาย ทั้งฝ่ายพระและฝ่ายฆราวาสได้ยินได้ฟัง ได้นำไปปฏิบัติ ให้แยกธรรมะนี้ไปปฏิบัติตน เราพูดถึงเรื่องศาสนาพุทธเราเป็นศาสนาที่ทำทายนมาตลอด ทำทายนความจริง ศาสนาสอนลงตามความจริงไม่ได้อุทริหามาจากไหน อะไรมีบอกตามความมีความเป็น สิ่งที่เป็นโทษก็ดีเป็นคุณก็ดี ความมีความเป็นควรละควรบำเพ็ญอย่างไรให้ดำเนินตามนั้น แล้วก็เป็นผลเป็นประโยชน์ขึ้นมาแก่ผู้นับถือพุทธศาสนาและผู้ปฏิบัติตามนั้นแล ในโอกาสแห่งการแสดงธรรมนี้ ขอความสวัสดิ์จึงมีแก่บรรดาพี่น้องทั้งหลายโดยทั่วกันเทอญ

*****